

Sladana M. Dragišić Labaš

Alkoholizam u porodici i porodica u alkoholizmu



ISI *Čigolja*
STUMVA

Sladana M. Dragišić Labaš
ALKOHOLIZAM U PORODICI I PORODICA
U ALKOHOLIZMU

Sladana M. Dragišić Labaš
ALKOHOLIZAM U PORODICI I PORODICA
U ALKOHOLIZMU

Izdavači

Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu
„Čigoja štampa“

Za izdavače

Prof. dr Mina Petrović
Žarko Čigoja

Priprema i štampa

Čigoja
S T A M P A

office@cigoja.com
www.chigoja.co.rs

Tiraž

500

ISBN 978-86-7558-893-1

Objavlivanje ove publikacije finansijski je pomoglo
Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije

Sladana M. Dragišić Labaš

ALKOHOLIZAM U PORODICI I PORODICA U ALKOHOLIZMU

Beograd
2012

*U ime sećanja na Petra Opalića,
mog profesora, mentora i kolegu*

SADRŽAJ

Predgovor	11
Apstrakt	15
Abstract.....	19

I Deo ALKOHOLIZAM – NASTANAK I RAZVOJ

1. Definicije i klasifikacije alkoholizma	25
1.1 Medicinske definicije.....	25
1.2 Psihološke definicije	25
1.3 Kulturološke i socijalno–patološke definicije	26
1.4 Sistemsko-porodične definicije.....	27
1.5 Integrativni pristup alkoholizmu	28
1.6 Faze u razvoju alkoholizma, tipologije, komorbiditet	28
2. Epidemiologija alkoholizma	33
3. Klasične i savremene teorije o uzrocima alkoholizma	44
3.1 Biološke teorije o alkoholizmu.....	44
3.2 Psihološke teorije o nastanku alkoholizma	46
3.3 Sociološke i socio-kulturne teorije o nastanku i razvoju alkoholizma	49
3.4. Sistemsko gledište o nastanku alkoholizma	63

II Deo PORODICA I DRUŠTVO (značaj promena za porodičnu teoriju i terapiju)

4. Shvatanja odnosa društva i porodice	67
4.1 Promene u društvenoj i porodičnoj strukturi.....	68
4.2 Dezintegrirana porodica, ličnost i društvo.....	72

- 4.3 Značaj promena u društvu i porodici za porodičnu teoriju alkoholizma i porodičnu terapiju alkoholizma75

III Deo

ALKOHOLIZAM – BOLEST PORODIČNIH I BRAČNIH RELACIJA

5. Globalne posledice alkoholizma77
- 5.1 Fizičke posledice alkoholizma.....77
- 5.2 Psihičke i psihopatološke posledice.....78
- 5.3 Porodične posledice alkoholizma.....80
- 5.4 Profesionalne posledice alkoholizma.....84
- 5.5 Društvene posledice alkoholizma.....86

IV Deo

PORODICA SA ALKOHOLIČARSKIM RELACIJAMA I PORODIČNA TERAPIJA U LEČENJU ALKOHOLIZMA

6. Funkcionalna i disfunkcionalna porodica i brak89
7. Struktura alkoholičarske porodice.....96
8. Sistemska porodična terapija – glavna načela101
- 8.1 Kratak istorijski osvrt na nastanak i razvoj porodične terapije101
- 8.2 Lečenje alkoholizma – „Beogradski model“103
- 8.3 Terapijske tehnike u lečenju alkoholizma105
- 8.4 Teorijski i empirijski doprinosi u nastanku porodične terapije107
- 8.5 Tri škole porodične terapije – strukturalna, strateška i sistemska, sličnosti i razlike108
- 8.6 Istraživanja efekata porodične terapije alkoholizma u evropskim zemljama i svetu113
- 6.7 Istraživanja efekata porodične terapije u lečenju alkoholizma kod nas – pregled jednog broja značajnih studija117

V Deo

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

9. Istraživački dizajn.....125
- 9.1 Ciljevi istraživanja125
- 9.2 Hipoteze istraživanja126
- 9.3 Uzorak istraživanja128

- 9.4 Instrumenti istraživanja129
- 9.5 Upitnik o sociodemografskim karakteristikama ispitanika iz alkoholičarskih porodica130
- 9.6 Upitnik o znanju o alkoholizmu130
- 9.7 Cirkumpleksni model bračnih i porodičnih sistema130
- 9.8 Test prilagodivosti partnera (u dijadnom odnosu) – DAS.....131
- 9.9 Skala porodične sredine.....133
- 9.10 Statistička obrada podataka134

VI Deo

ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

10. Sociodemografske i socioekonomske karakteristike ispitanika koji su bili u jednogodišnjem tretmanu sistemskom porodičnom terapijom.....137
- 10.1 Sociodemografske karakteristike ispitanika.....137
- 10.2 Socioekonomske karakteristike ispitanika141
- 10.3 Rezultati istraživanja vezani za stepen stečenog znanja u toku edukacije o alkoholizmu za 83 bračna para koji su završili tretman sistemskom porodičnom terapijom144
- 10.4 Prepoznavanje alkoholizma kao bolesti145
- 10.5 Prepoznavanje simptoma alkoholizma u pretoksikomanskoj i toksikomanskoj fazi146
- 10.6 Rezultati vezani za prepoznavanje tipa i posledica alkoholizma149
- 10.7 Ugroženost alkoholizmom obolelog i članova porodice151
- 10.8 Načini lečenja alkoholizma po mišljenju ispitanika i vrste terapija koje smatraju najefikasnijim u sopstvenom lečenju153
- 10.9 Ciljevi porodične terapije alkoholizma uopšte i lični i porodični ciljevi ispitanika.....154
- 10.10 Promene koje su nastale u toku lečenja alkoholizma155
- 10.11 Rezultati vezani za promene u funkcionisanju i strukturi alkoholičarske porodice157
- 10.12 Promene porodica u dimenziji – kohezije158
- 10.13 Promene porodica u dimenziji – adaptabilnost160
- 10.14 Rezultati istraživanja promena u prilagodivosti 83 bračna para u dimenzijama značajnim za funkcionisanje bračnih (porodičnih) relacija – konsenzusu, zadovoljstvu, emocionalnom izražavanju i koheziji.....166

10.15	Rezultati istraživanja vezani za promene u koheziji, organizaciji i sistemu vrednosti alkoholičarske porodice tokom jednogodišnjeg tretmana porodičnom terapijom (za 166 ispitanika)	175
10.16	Promene u dimenziji odnosa	176
10.17	Promene u dimenziji ličnog rasta	177
10.18	Promene u dimeziji održavanja sistema	180
10.19	Analiza rezultata za 17 bračnih parova koji su samovoljno napustili lečenje alkoholizma sistemskom porodičnom terapijom	185
10.19a	Sociodemografske i socioekonomske karakteristike bračnih parova koji su se samovoljno isključili u toku prva dva meseca terapije.....	186
10.20	Znanje o alkoholizmu u grupi od 17 bračnih parova koji su napustili terapiju.....	188
10.21	Sličnosti i razlike u sociodemografskim obeležjima i znanju o alkoholizmu ispitanika koji su završili i koji su prekinuli porodičnu terapiju	192
10.22	Promene u funkcionisanju porodica ispitanika koji su prekinuli lečenje porodičnom terapijom	194
10.23	Usaglašenost bračnih parova koji su prekinuli porodičnu terapiju u „dogovaranju“, „stavovima“, „izražavanju emocija“, „zadovoljstvu bračnim odnosom“ i „provođenju zajedničkog vremena“	199
10.24	Rezultati koji se odnose na organizaciju i sistem vrednosti porodica koje su prekinule porodičnu terapiju	202
	Zaključno razmatranje	205
	Istraživački rezime	213
	Prilog.....	217
	Literatura	237

Predgovor

Ova knjiga predstavlja delimično izmenjenu i dopunjenu verziju doktorske teze, koja je odbranjena u martu 2009. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu, pred komisijom koju su činili: prof. dr Petar Opalić (mentor), prof. dr Anđelka Milić, prof. dr Borislav Đukanović.

Iz sopstvenog iskustva u radu sa zavisnicima od alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci, a primenjujući sistemsku porodičnu terapiju, i klub, u Institutu za neuropsihijatrijske bolesti „Dr Laza Lazarević“, nastala je ideja da se započne sa istraživanjem efekata porodične terapije u lečenju porodica sa alkoholičarskim relacijama.

Smatrala sam da uzorak treba da čine porodice i iz drugih psihijatrijskih ustanova, osim naše, koje porodičnom terapijom (uz dugogodišnju praksu) leče alkoholizam, da bi se sa većom sigurnošću došlo do rezultata.

Cilj istraživanja je bio da se utvrde promene u funkcionalnosti (strukturi i organizaciji) alkoholičarskog braka i porodice, nastale u toku jednogodišnjeg tretmana.

Sa sociološkog aspekta proučavanja uticaja socijalnih faktora tj. okruženja (porodice i društva) u nastanku bolesti zavisnosti, smatrala sam ovo istraživanje značajnim, jer je trebalo da potvrdi da je porodica bitan faktor, ne samo u nastanku i održavanju, već i u lečenju alkoholizma.

Društveni faktori (ekonomska i politička kriza, rat, prisilne migracije, koje su uslovile niz emotivnih, materijalnih, statusnih gubitaka) koji su u našem društvu bili prisutni u toku poslednje decenije XX veka, a neki i dalje, mogu se smatrati jednim od važnih uzroka nastanka i razvoja alkoholizma, kao i zloupotrebe i zavisnosti od drugih psihoaktivnih supstanci (PAS), i nastanka i razvoja mnogih drugih psihičkih poremećaja.

Prema sistemskoj teoriji, društvo kao suprasistem utiče pozitivno ili negativno na porodicu kao sistem i pojedinca kao supsistem.

Porodica kao medijator između ličnosti i društva ne prenosi samo ono što je zdravo – „normalno“ u društvu, već i bolesno – devijantno. Postoji niz